

שִׁוּנָה הַלְכוֹת

גליון 731

יום שישי ג' טבת
עש"ק ויגש / התשפ"ה

גליון שבועי

יו"ל ע"י מכון הלכה חב"ד (ע"ר)

משולחן
ההלכה

הרב שלמה יצחק פראנק
רב מרכז העיר עכו
וחבר מכון הלכה חב"ד

מדיני ברכות השחר

זמן אמירת ברכות השחר

נאמר בגמרא שמיד כשיתעורר האדם משנתו יודה לה, ויאמר: "אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה... ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים" (ולמעשה המנהג לומר בקימה 'מודה אני' וברכת אלוקי, נשמה נאמרת אח"כ). וכן תקנו ברכות על סדר העולם והנהגתו ועל כל מה שהבריות נהנים בכל יום שיברכו לה' על הפעם הראשונה שנהנים הנאה זו בכל יום ויום, להשלים מנין המאה ברכות שחייב כל אדם לברך בכל יום ויום מערב ועד בוקר כמו שתיקן דוד המלך. למעשה אומרים את ברכות השחר שלא בשעת הפעולות אותן מבצעים בבוקר, אלא כולן יחד בסיום ההתארגנות. ומנהגנו לאומרים בבית לפני היציאה לבית הכנסת.¹

סדר אמירת ברכות השחר

הסדר הנכון הוא שמיד שיתעורר יאמר "מודה אני" ואחר כך בעודנו על המיטה יטול ידיים. לאחר עשיית צרכיו וההתארגנות יטול ידיו שוב ויברך "על נטילת ידיים" ו"אשר יצר", ומיד ימשיך באמירת ברכת "אלוקי, נשמה שנתת בי", כיוון שאינה פותחת בברוך אתה ה' ולכן משתדלים שתהיה בהמשך ובהקשר לברכת אשר יצר שהתחילה ב"ברוך"; לפני שמברך את ברכות השחר יש לרוחץ את הפה

1. ברכות ט, ב. שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ו ס"א-ג. אג"ק ח"ט ע' שצ.

להפסיק בינה ובין קיום המצווה או ההנאה, ולמעשה נהוג שלאחר הברכה מיד אומרים את פסוקי ברכת כהנים ומשנת "אלו דברים שאין להם שיעור", אולם ברכה זו בתקפה על כל היום כשם שברכות השחר נאמרות פעם אחת ביום, על אף שהסיח דעתו מאמירת הברכה. ואף אם ישן באמצע היום נהוג שלא לברך ברכת התורה קודם הלימוד לאחר שהתעורר. אך שינת הלילה נחשבת כשינת קבע כאשר זוהי שינתו העיקרית, והמתעורר ממנה החל מחצות הלילה עליו לברך ברכת התורה קודם הלימוד. ואם היה ער כל הלילה ללא הפסקה מברך ברכת התורה רק לאחר עלות-השחר, אך אם היה עסוק בלמוד אינו חייב להפסיק למודו, ורק כאשר הפסיק יברך לפני ששב ללמוד.⁴

תחילה בכדי לברך את השם הגדול בקדושה ובטהרה, חוץ מתענית ציבור שאין רוחצים את הפה.²

מי שטעה בסדר הברכות והקדים ברכה לחברתה, ישלים ויברך את הברכה שדילג, חוץ מברכת 'מתיר אסורים' ו'זוקף כפופים' שאם כבר בירך 'זוקף כפופים' לא יחזור לברך 'מתיר אסורים', מפני שבכלל זקיפת הקומה היא התרת האיברים ותנועתם, ולכן לא יחזור. ואף מי שכבר התפלל ולא בירך תחלה את ברכות השחר עליו לאמרן לאחר התפילה, ולגבי ברכת התורה יתבאר לקמן.³

מדיני בברכת התורה

נחלקו הפוסקים האם ברכת התורה דינה כברכת המצוות וכברכת הנהיג שאין

2. שו"ע אדה"ז או"ח (מהד"ק) ס"א ס"ה וס"ד ס"ז. ס"ו ס"א וס"ז. אשל אברהם בוטשאטש ס"ד. ספר המנהגים ע' 1 (ובהע' שם מובא מס' עמק הברכה שרוחצים הפה פעמיים או שלוש).

3. שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ו ס"ה וס"ב ס"א. לקו"ש ח"ט עמ' 280 (וראה שם שו"ה לגבי ברכת ענט"ף).

4. שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ז ס"ז; סדור אדה"ז במקומו; ראה מנהג ישראל תורה סמ"ז סק"א; בירו"י מנהגים (להרשי" ש' פרידמאן) – סדר היום ע' 30.

הספר שכולם חיכו לו
טיפול בקטנים בשבת

מצטרפים למכון הלכה חב"ד באחד
המסלולים ומקבלים את ספרי המכון
הצטרפו בטל: **058-7207770**

בשבת אין
סמס לרב!

נטילת מים אחרונים

נשים צריכות לעשות מים אחרונים? האם אפשר לעשות מים אחרונים מתוך פקק של בקבוק? מי שדיבר אחרי נטילת מים אחרונים, מה יעשה?

יום ראשון מים-אחרונים, חובה או מצווה

על המילים "והתקדשתם והייתם קדושים" דרשו חכמים: 'והתקדשתם' אלו מים-ראשונים, 'והייתם קדושים' אלו מים-אחרונים. בין הטעמים שנתנו חכמים לנטילת מים-אחרונים הוא שמה נגע בסעודה במלח-סדומית שגורם לעיוורון, כיום, כשאין לנו מלח-סדומית יש שכתבו שאין חובה לנטילת מים-אחרונים, כיוון שאין ביננו מלח-סדומית, אולם אדמו"ר הזקן פוסק שגם כיום נכון להיזהר ליטול מים-אחרונים, שיש בכך מצווה לנקות ידיו קודם הברכה. ומעיקר תקנת-חכמים ההכנה לברכה כללה אף משיחת הידיים בשמן ערב, וכיוון שאינה נוהגת כיום אין מברכים על נטילה זו¹.

יום ראשון נשים בנטילת מים-אחרונים

במצוות נטילת מים-אחרונים מעיקרה לא נאמר חילוק בין גברים לנשים ויש אמנם שהורו למעשה שנשים יטלו מים-אחרונים, אולם פוסקים רבים כתבו למעשה שכיוון שכיום מעמדה של נטילה זו אינו כמו בזמן חז"ל, לכן לא מצינו כל כך שנשים נהגו להחמיר בזה, ויש שכתבו ליישב הדבר שמאחר וכיום נהגו לאכול בכף ומזלג לא שייך הטעם של ניקיון אלא בעיקר מצד טעם הזוהר (כדלקמן בהלכה הבאה), לכן לא נהגו להחמיר בזה הנשים. אלא שיש להבהיר שמי שזקוק לניקיון ידיו, עליו לנקות את הידיים היטב קודם הברכה, ובזה ודאי אף הנשים מחויבות².

יום ראשון מים-אחרונים בכלי

לנטילת מים-אחרונים נהוג להשתמש בכלי, אלא שגם כלי הפסול לנטילת ידיים לסעודה כמו כלי פגום, או שאין בו רביעית, כשר לנטילה זו. וכיוון שעל פי הזוהר מים אלו הם החלק הניתן ל"סטר-אחרא" בכדי שלא תקטרג, מקפידים כיום שלא ליטול מים-אחרונים מכלי של כסף ורק בגאולה - כשתעבור רוח הטומאה מן הארץ - ינהגו כך; כתבו הפוסקים שכיוון שמים-אחרונים הנשפכים על גבי הקרקע שורה עליהם רוח-רעה, אין לשפכם על הקרקע אלא אל תוך כלי או לדבר אחר החוצץ בינם לקרקע, אולם כשנוטלים מים-אחרונים תוך הקפדה שלא ישפכו במקום

שעוברים בו אנשים כגון תחת השולחן, אין צורך לשפכם אל תוך כלי; ויש שכתבו להסיר הכלי מהשולחן לקראת ברכת-המזון, אלא שמדברי אדמו"ר הזקן נראה שאין הכרח בדבר, וכן מנהג הרבי שלא להסירו³.

יום ראשון המים לנטילת מים-אחרונים

אין ליטול מים-אחרונים במים חמים, שהרי מים חמים רק מבליעים את הלכלוך ביד ולא מעבירים אותו. לגבי נטילת מים-אחרונים במים פושרים דנו הפוסקים, ומכריע אדמו"ר הזקן שכיוון שמים-אחרונים הם רק מדרבנן יש להקל ולהתיר בכך; כמו כן כתבו הפוסקים שאף כל סוגי המשקים כשרים לנטילת ידיים (חוץ מן היין מפאת חשיבותו) - לכתחילה צריך להקפיד על מים דווקא, ורק כשאין מים ייקח שאר משקין. ואפילו מים הפסולים לנטילת ידיים מחמת שינוי מראיהם וכדומה כשרים למים-אחרונים, וכן אין הקפדה על שיעור כלשהו של מים עבור מים-אחרונים אלא די בכמות מים המספיקה לשפתי⁴.

יום ראשון סדר נטילת מים-אחרונים

על-אף שמעיקר הדין נוטלים למים-אחרונים את שני פרקי היד התחתונים הנוגעים במאכל, עס-זאת כיון שבזמננו אוכלים בכף ומזלג, לכן המנהג הוא שנוטלים רק את קצה האצבעות, משום שעל-פי הזוהר מים אלו הם החלק הניתן ל"סטר-אחרא", לכן נותנים לה רק את הקצה האחרון. אחר-כך מעבירים את קצה האצבעות, כשהם חלים עדיין על השפתיים; ובחג הפסח נוהרים שלא להעביר את הידיים על השפתיים, מחשש שיוריי המצה הרבוקים לשפתינו, תוך זהירות ממצה שרויה. אם יש לכלוך על אצבעותינו בשעת הנטילה משפילים את האצבעות כלפי מטה בכדי שירד הלכלוך, ואחר-כך מעבירים אותן, בעודן לחות, על השפתיים⁵.

יום ראשון הפסק מים-אחרונים לברכה

אסור להפסיק בין מים-אחרונים לברכת המזון ואפילו בדברי תורה. ואם הפסיק, ישוב וייתול ידיו קודם שמברך. מסיבה זו אמרו חכמים שיש להתחיל במים-אחרונים מן הקטן שלא ימתין הגדול לכולם בבטלה. ואחר כך ייתלו לפי סדר ישיבתם, ומשנותרו חמישה אנשים שלא נטלו, יש לתת לגדול ליטול, וכן אם מתחלה היו רק חמישה, הגדול נוטל תחלה, שבשיעור המתנה של 4 אנשים אין בכך הפסק שהרי יכול לעיין בינתיים של 4 הברכות של ברכת-המזון. אלא שכתבו האחרונים שכיום אין מקפידים על סדר זה והמזמן נוטל ראשון; וכתבו הפוסקים שאם מזמנים בפחות מעשרה ראוי שכולם יטלו מים-אחרונים לפני הזימון⁶.

3. זח"ב קנד, ב; שו"ע אדה"ז או"ח סקפ"א ס"ב; כה"ח סקפ"א סק"ח; שה"ש תש"ב ע' 392; וראה בקודש פנימה ע' 19, מעשה מלך ע' 53; וראה התקשרות גיליון אל"ח ע' 14.
4. שו"ע אדמו"ר או"ח סקפ"א ס"ג ד' וס"ח; קצוה"ש סמ"ג בבד"ש סק"ו.
5. ראה זח"ב קנד, ב; שו"ע אדה"ז או"ח סקפ"א ס"ד; והיום יום ד' כסלו; ספר המנהגים בח"ד ע' 22 וע' 41.
6. ברכות מ, ב; טוש"ע וז"כ או"ח סקפ"א; שו"ע אדמו"ר שם ס"ו; קצוה"ש סמ"ג בד"ש ה'; ליקוטי מהר"ח סוף דברים הנהגים בסעודה ושם כ' שהגדול נוטל תחלה.

1. ויקרא יא, מד; ברכות נג, ב ובתוס' שם ד"ה והייתם; וע"ע יומא פג, א; תנחומא בלק, טו טעם נוסף ע"כ; חולין קה, א ובתוס' שם ד"ה מים; רא"ש ספ"ח דברכות; מרדכי שם רמז רז; טוש"ע וז"כ ושו"ע אדה"ז או"ח סקפ"א; ללכות העניין ראה ביור' מנהגים - סדר היום (להרש"י שיח"י פרידמאן) ע' 242.
2. ראה כה"ח סקפ"א סק"ז; מור קציעה או"ח סקפ"א, וראה גם בהליכות בת ישראל פ"ג ע' נח ובהערה שם בשם הגר"ח זוננפלד, שו"ת שבט הלוי ח"ד סק"ג; וראה שו"ת מקוה המים ח"ג ס"ז. ולעניין ידיים מטונפות ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקפ"א ס"ט.

רעיונות לפרשיות השבוע

מנוגד בתרגום חפשי מתוך

לקוטי שיחות

סמס לרב

smslarav.co.il

הרב שלמה יצחק פראנק רב מרכז העיר עכו וחבר מכון הלכה חב"ד

האם מותר להשאיר את 'לוח שיעור היומי' בין דפי הספר קודש אותו לומדים?

מותר להשאיר את הלוח שם, כסימניה, כיון שאינו נחשב דבר של חול המונח בתוך ספר קודש. ע"פ שו"ע אדה"ז סי' כ"א ס"א.

הרב ישראל יצחק הלפרין דומ"צ בבית ההוראה כפר חב"ד וחבר מכון הלכה חב"ד

האם מותר לישון על ספר קודש בזמן לימוד כשעייפים?

לכתחילה אסור לישון על ספר קודש, אך אם נרדם באונס אין צורך להעירו. ע"פ רמ"א סי' רפ"ב ס"ז.

הרב שלום זובער יהושע ליפשיץ דיין ומורה צדק בקהילת חב"ד בחיפה, וחבר מכון הלכה חב"ד

האם אישה יכולה לכתוב את בספר התורה?

אישה אינה יכולה לכתוב את בספר התורה. רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פ"א הלכה ג', י"ד סי' רפ"א ס"ג.